

Члан II.

Овај закон важи од дана, кад га Књаз подпише.

Препоручујемо Нашим министрима, унутрашњих дела и правде, да закон овај обнародују и о извршењу се његовом старају; властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се покоравају.*

31. Децембра 1878.
у Нишу.

М. М. ОБРЕНОВИЋ с. р.

(М. П.)

*Видно и славно државно печат,
чувар државног печата,
министар правде,
Д. Матић с. р.*

*Министар унутрашњих дела,
Гад. Милојковић с. р.
Министар правде,
Д. Матић с. р.*

* НАРОДНА СКУПШТИНА

НА СВОЈЕМ XXVI САСТАВЉУ, ДРЖАНОМ У НИШУ 4 ЈАНУАРА 1879 ГОДИНЕ,
РЕШИЛА ЈЕ НАПРАДНО ОВО:

„Она места, која у закону од 31. Децембра 1878. год. о продужењу рокова плаћања у грађанским потраживањима за ратне страдалце нису поименце означена, да су у прошлости непријатељем понађена или ошљачкана, начелства дотичних округа, узимајући за мерило, докле је непријатељ у рату 1876. године у нашу земљу продр'o, пописаће и списак тих места дотичним окружним судовима доставити, ради знања и управљања“.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа,

КЊАЗ СРПСКИ.

На предлог Нашег војног министра, а услед нове организације војске, на основу § 3. закона о устројству војске прописујемо:

ДУЖНОСТИ, ПРАВА И ВЛАСТИ СТАРЕНИНСКЕ У ВОЈСЦИ.

I. Код штабова и војних завода.

Члан 1.

Начелник главног ђенералштаба и начелници одељења у овоме, имају оне дужности, које су прописане уредбом о устројству ђенералштаба од 24. Јануара 1876. Ф. № 577. с додатком, да сада, према новом стању ствари, начелник главног ђенералштаба има положај, власт и права корпусног команданта, а начелници одељења у главном ђенералштабу положај, власт и права бригадира у народној војсци.

Члан 2.

Управитељ војне академије, начелник артиљеријске управе и председници стручних комитета, којих су дужности одређене нарочитим прописима, имају положај, права и власт дивизијских команданата.

Члан 3.

Начелници одељења и отсека у војноме министарству — официри —, гарнизонари и управник државне
Зборник XXXIV. 6

ергеле, чије су дужности такође утврђене раније надлежним прописима, имају положај, права и власт бригадира у народној војсци.

Члан 4.

Шефови војних болница, ако су виши официри, имају положај и власт пуковских, иначе батаљонских команданата.

Члан 5.

Ово исто одређење важи за *управнике радионица и складовишта* бојног материјала артиљеријске управе, који су официри.

Члан 6.

Профијант комисари и магационари одеће имају положај и власт четних командири, ако су официри.

II. У стајаћој војсци.

Члан 7.

За *све њове команданте и командире* прописане су дужности, права и власти, уредбом о устројству командири и штабова од 5. Марта 1874. и остају у свему исте с разликом, што ће власт за давање одустава имати:

Четни команд. војниц. и нижи чин.	3 дан.,	официр	1 д.
Батаљ. команд.	" "	8 "	4 "
Пуковски "	" "	15 "	10 "
Бригадни "	" "	30 "	20 "
Команд. ст. вој.	" "	до 2 мес.	30 "

Члан 8.

Мимо тога мења се и надлежност команданта стајаће војске у тачци 8. и 11. поменуће уредбе, односно официри

и нижих чиновца при народној војсци у толико, што се њему веће шилати кондуит листе официри при овој, него само добијаће кондуит листе нижих чиновца, према којима он задржава прописану власт производства, ради одржавања општега ранга, и премештаја из народње у стајаћу војску и обратно по договору са корпусним командантима, ради бољег изобразења у служби. Тако исто у његовој надлежности остаје и комплектирање командири народне војске са прописним бројем нижих чиновца.

Члан 9.

Командант стајаће војске подноси министру месечне прегледе бројног стања само за своју дивизију, а команданти баталјона и старешине самосталних надлежних и звода подnose ове сами за се такође министру.

Члан 10.

Командант коњачког пука има права, дужности и власти, које су поменутом уредбом прописане за команданта прешњег коњачког дивизијона.

Члан 11.

Ради изједначења са звањима у народној војсци имаће све старешине у стајаћој положај за један ступањ већи од дотичних звања у народној војсци. Тако командант стајаће војске има положај корпусног, команданти пешадије и артиљерије дивизијског, команданти пукова бригадног команданта и т. д.

Члан 12.

Команданти градова, чије су дужности одређене гарнизонском и градском службом, имају положај, власт и права: оних већих градова (за сад Београд и Ниш) дивизијара, а мањих бригадира у народној војсци.

III. У народној војсци.

Члан 13.

Корпусни командант највеће је од основних звања у војсци и по томе израз највишега редовног командатског положаја у овој.

Члан 14.

Као највећи војни заповедник у корпусној територији он не само командује свом народном војском свoga подручја, него и управља градовима и гарнизонима у својој територији (изузимајући београдског), а што се тиче реда, оштите и службе сигурности, а у нужном случају и употребе, њему су подчињене и све трупе стајаће војске, које су дислоциране у његовом кругу (изузимајући Београд).

Члан 15.

Тако исто под његовим главним надзором стоје и сви научни, технички и економски заводи у корпусној територији, осим београдских и артиљеријске управе у Крагујевцу.

Члан 16.

По војно-судској струци корпусни команданти врше права и дужности, које су војно судским законом од 1864 год. одређене за начелника стајаће војске и то у § 5. 33. и 39, према коме војни суд за кривична дела из редовног стања може постојати или при корпусу или код мањих команди, како је кад потреба или целесходније, да се судска расправа изврши и гди у месту постоји аудитор.

Над којим лицима корпусни командант врши дисциплинарску власт, над овима врши и војно-судску у смислу законских одређења.

Што се тиче предходне истраге и оптужења у оваквим кривичама, ову ће дужност вршити надлежни непосредни ко-

манданти, гарнизонари и друга, који су законом и прописима службени у првом реду на то позвани.

Члан 17.

Корпусне команданте поставља Књаз указом на предлог војног министра.

Члан 18.

Корпусни команданти имају положај над свима окружним грађанским властима и воде преписку са овима у своме кругу и оне с њима у свима питањима, која су у надлежности корпусних команданата.

Члан 19.

Корпусни команданти осматрају, кад год је прилика, трупе своје команде, контролишу упражњења војске, унутрашњи ред и службу појединих одељења, старају се озбиљно да се у подручјој им војсци развије војни дух и љубав ка војном позиву, да се пробуди свест о дужности народне војске насрам отачбине и владоца, брину се, да им се сви официри и старешине народне војске успособе и спреме за службу према њиховом звању и положају. Настојавају над материјалном спремом своје команде и пазе, да им је војска састављена из способних, задружних и имућних људи.

Даље брину се о граничној сигурности своје територије, пројектују утврђења у овој; средством шефова својих штабова прибарају топографске и статистичке податке о својој и суседним покрајинама, састављају из тога карте, планове и извештаје, које подноси војном министру, односно главном генералштабу.

Члан 20.

Корпусни команданти воде старање о путовима и буџијама у својој територији, да увек буду у исправном стању, па или сами позивају полицијске власти да исправке изврше

или ово достављају до знања војном министру. Исто тако они воде и врховни надзор над војним зградама и грађевинама у опште у својој територији.

Члан 21.

Што се тиче спорова око уписа и исписа из народне војске, корпусни су команданти крајња решавајућа власт, и против њиховог решења не може се више никоме жалити. Они у овоме разматрају само жалбе на решења дивизијских команданата, које им се морају редовним путем поднети.

Члан 22.

Жалбе на упис и молбе за испис из стајаће војске, које им се морају увек и само преко окружних команданата подносити, они разматрају и неуместне одбијају; а кад нађу да треба кога исписати из ове, подносиће за то предлог војном министру. При спроводу молби и жалби окружни команданти подиће све нужне податке и објасњења на основу рекрутних спискова и стања ствари, према чему онда корпусни цене уместност рекрутовања.

Противу њиховог решења може се, и то само преко њих, жалити војном министру, као одлучујућој власти у томе.

Члан 23.

Корпусни команданти имају власт, да у народној војсци постављају ескадронске командире, ађутанте батаљонске и четовеће, и то по предлогу дивизијара и по уверењу о способности и валаности предложених лица, а тако исто и разрешавају оне, који се покажу неспособни и незаслужни тога.

Члан 24.

Односно давања одсуства лицима у својој команди корпусни команданти имају иста права, која су прописана овом уредбом за команданта стајаће војске (чл. 8.).

Члан 25.

За разрешење од везбања народних војника и старешина, они су коначно решавајућа власт. И за ово као год и за одсуства они примају молбе *само редовним путем* спроведене им и са мњењем подручних им команданата.

Члан 26.

За унапређивање нижих чиновна из стајаће војске, што их прилажу на служби при подручним им командама, обраћа се команданту стајаће војске, и то због држања општег ранга њиховог, о коме ће овај водити бригу по податцима, што ће му се од стране свију команда достављати с концем сваке грађанске године.

Но односно лишвања чиновна корпусни команданти имају над овима права команданта стајаће војске и овог о томе извештавају.

Члан 27.

Корпусни команданти, као год и остали нижи, немогу сами наређивати скупове народне војске, јер се ово одређује указом на предлог војног министра, и онда команданти то извршују преко дотичних нижих команда, а средством полицијских власти (§§ 88. и 95. закона о устројству војске). Од овога се изузимају ванредни и преки случаји кад је потребно.

Члан 28.

Само у преких и ванредним случајима, кад би безбедност земље била у опасности од непријатељског напада, на би команданту било немогуће да предходно тражи одобрење од министра војног, властан је у таквом случају сам корпусни командант да нареди искључавање и потребу нужног одељења војске. Али у таквој прилици известиће о томе војног министра одма, чим добије могућност и оправдаће свој поступак.

Члан 29.

С концем сваке грађанске године команданти корпуса подносе Књазу и војном министру, обоје преко овога кондуит-листе свију својих официра и батаљонских командири народне војске, а за ниже чинове стајаће војске упућују оцене команданту стајаће војске, као што је напред речено. Оцене пак осталих старешина наредних до закључно четворође, задржавају код себе ради свога управљања.

Члан 30.

По свршетку сваког скупа и упражњења народне војске они подносе подробне извештаје војном министру о успеху и о стању спреме у вој.

Члан 31.

С концем пак сваке године подносиће они војном министру, а њима опет њихови подручни команданти, главне извештаје о целој годишњој радњи с резултатима, недостатцима и предлозима за свестрано унапређење и уређење у своје подручју.

Члан 32.

Код корпусне команде води се преглед од целокупне спреме у њиховом подручју и корпусни команданти средством својих стручних рефераната брину се, да је она увек у пуности и исправности.

Члан 33.

У време рата, кад корпусни командант измаршује са активном војском, поставља му се по могућству заменик за територијалне послове, као вршиоц дужности ових.

Члан 34.

Дивизијски команданти су друго-степеног командантског звања и они у миру и у рату служе на олакшање управе командантинa корпуса над овим.

Члан 35.

У рату чисто тактичке, дивизијске команде имају и у миру, поред нужне администрације, нарочити позив, да се брину о опште војничком и тактичком оспособљењу војске своје дивизије. Зато се сва упражњења и врше по упуту команданата дивизија, и кад год је могуће и под њиховим личним надзором.

Члан 36.

Дивизијским командантима подчињене су и трупе стајаће војске у њиховој територији односно реда, опште и службе сигурности; а тако исто под њиховим надзором стоје и научни технички, и економски заводи, који се налазе у територији дивизије (изузимајући београдских и артиљеријске управе).

Члан 37.

Дивизијске команданте поставља Књаз указом на предлог војног министра.

Члан 38.

И дивизијски команданти имају положај над свима грађанским окружним властима и воде с њима у своје округу званичну преписку, као год и оне с њима у свима питањима, која су у надлежности дивизијских команданата.

Члан 39.

Они, као мање оптерећени административном службом, имају дужност у толико више, да подпомажу своје корпусне команданте у гајењу доброг духа, субординације и дисциплине у својој војсци. Да је војска добро изведбана у свима војним радњама, да је одушевљена за војничким врлинама, да су официри и старешине народне војске способни, да војску воде и предводе, да је оспособе, спреме и обуче; —

да је у војсци добар дух и ред, да се сва службена правима уредно, тачно и правилно врше, брига је дивизијских команданата у првоме реду.

Члан 40.

Дивизијски команданти народне војске, као први и прави помоћници својих корпусних команданата, брину се озбиљно, да се све наредбе корпусних команданата врше верно, озбиљно и са пуно енергије и одушевљења.

Члан 41.

И дивизијски команданти, средством својих шефова штабова, прибирају топографске и статистичке податке о својој територији и заграничним покрајинама, пројектују утврђења разних положаја, брину се о одржању ћуприја и путова у своме кругу; једном речи снимају, проучавају и оцењују земљиште своје с тактичког и стратегијског гледишта у целом његовом пространству, на резултате тога подносе корпусном команданту.

Члан 42.

Жалбе и молбе око уписа и исписа из народне војске примају дивизијски команданти *само преко окружних* и са мњењем ових, па их онда према томе и стању ствари решавају.

Противу њиховог решења може се, и то само преко њих, жалити корпусном команданту, као крајњој власти.

Члан 43.

У споровима око уписа и исписа из стајаће војске дивизијски команданти немају никакве надлежности.

Члан 44.

Дивизијски командант производи у подчињеној му команди способна лица у звање војника, а тако исто и лишава

овога неспособне и незаслужне, обоје по предлозима окружних команданата, а и по сопственом уверењу и нахођењу.

Члан 45.

Дивизијски команданти у давању одсустава у својој команди имају права, која су овом уредбом за команданте бригада (пешадије и артиљерије) стајаће војске (члан 7.) прописана, сходно чл. 11.

Члан 46.

Они контролишу изостајања и ослобођавања народних војника и старешина у приликама предвиђеним чланом 97. (тач. 1--10.) уредбе о устројству команди и штабова и решавају ова у свима случајима, који нису предвиђени.

Члан 47.

Они су власни, да лише подофицирских чинова поднареднике стајаће војске, који су у њиховом подручју на служби, кад за то скриве, и ово достављају преко корпусног команданту стајаће војске; али за производство њихово чине предлоге корпусним командантима, који их спроводе команданту ст. војске, због одржања онштег под-официрског ранга у целој војсци (чл. 8.).

Члан 48.

За испуњање и употребу нужнога дела народне војске, команданти дивизија добијају потребне налоге од корпусних команданата и наређују ово преко окружних команди, које извршују средством полицијских власти. Само у прецим и ванредним случајима, кад је погранична безбедност у опасности, а сиречени су чине да траже предходно одобрења од корпусног команданта, власни су тада да сами непосредно нареду скуп потребног одељења народне војске, па према потреби и његову употребу. За овакав рад они су дужни

одна, чим добију могућност, да извести о томе корпусног команданта и оправдају свој поступак.

Члан 49.

Оцене и кондуит-листе официра и старешина народне војске иду од окружних команданата корпусним преко дивизијских команданата, који их са својим личним оценама још поткрепљују и попуњују, па онда корпусним командантима достављају. Овако бива и са оценама подофицира стајаће војске. На исти се начин расправљају и сва постављана способних и смењивања са дужности неспособних или незаслужних старешина народних.

Члан 50.

По савршетку сваког скупа народне војске они подnose опширне извештаје своје корпусног команданту о успеху у вежбању, о делатности и способу старешина, о духу и реду код војске, о стању материјалне опреме код народних војника, државне и њихове сопствене; достављају шта су све за бољитак у томе учинили или наредили и шта све још треба да се учини за усавршење свега изложеног, предлажући и тражећи средства за то, ако им случајно ова оскудевају.

Члан 51.

Дивизијски команданти подnose годишње извештаје корпусним командантима у време и онако, кад и како је то за ове речено напред, да чине војном министру.

Члан 52.

И дивизијски команданти воде рачун од целокупне убојне опреме своје војске и чине кораке, да се ова увек одржава у подпуности и исправности.

Члан 53.

Административна радња окружних команданата, која се тиче обичних редовних, новчаних и економних потреба, не иде преко дивизијских команданата, него непосредно министру или према природи ствари преко корпусне команде. Само послови, који се тичу управе војском, њеног изражања, састава, њене целокупне бојне опреме и опреме земљишта, спадају нарочито у делокруг дивизијских команданата, па зато и иду преко њих.

Члан 54.

Окружни команданти заузимају последњи степен територијалних заповедника народне војске. Они, као у положају *бригадира* народне војске, имају власт и права у давању одсуства подручном особљу и у лишавању нижих чиновна она, која су прописана уредбом овом и уредбом о устројству команда и штабова за пешачке и артиљеријске пуковске команданте стајаће војске, сходно члану 11. За производство пак нижих чиновна стајаће војске подnose предлоге својим дивизијским командантима, који их спроводе даље како је већ речено.

Члан 55.

Што се тиче извињења и ослобођења од вежбања народних војника прописано је у уредби о устројству команда и штабова, а на име у тачки 97. под 1—10.; али окружни команданти не могу дозволити у обично време више одсуства од вежбања народним војницима него до на три дана.

Члан 56.

За скупљање, упражњења и употребу народне војске, окружни команданти добијају налоге од својих дивизијских и корпусних команданата и ово врше преко полицијских власти.

Но у извазредним приликама, кад би погранична безбедност била угрожена, власни су окружни команданти, кад им није могуће предходно да изишту одобрење од својих предпостављених команданата, да и сами одма нареду искуњање, на по потреби и употребу извесног дела народне војске, које су дужни оправдати чим добију могућност.

А ако би наоружаном гомилом или метежом, или у опште делима насиља био у опасности унутрашњи мир и безбедност или законити поредак, па би се окружна полицијска власт обратила за војну помоћ, окружни команданти дужни су, да позову потребан број војника на оружје, па у споразуму са полицијском влашћу употребити га на повраћање реда и мира; а ако је окружна полицијска власт сиречена, да потражи нужну помоћ, окружни командант сам ће по свом нахођењу наредити искуњање и употребу нужног броја трупа. За овај рад у првом случају одговорна је полицијска власт, а у другом окружни командант, и дужни су да одма, чим буде могуће, све доставе своје министру и преностављеном команданту и оправдају у томе свој поступак.

Члан 57.

Окружни команданти имају права, да постављају двајеснике и десетаре у народној војсци и да лишављају тих звања оне, за које нађу, да су неспособни, незаслужни, или што скриве.

Члан 58.

Окружни команданти, као територијални заповедници, администрују и управљају свом војском свију редова оружја у своје округу у обичном времену; у време пак мобилизације и рата они, као бригадири, предузимају команду над првом класом пешадије свога округа, а команда над пешадијом друге класе прелази на његовог помоћника, који га заступа и у дужности територијалног команданта, докле неби

измаршовала и друга класа, у ком случају ову дужност одривља или нарочито за ово одређени официр или начелник у истоме округу.

Члан 59.

Остале дужности и права окружних команданата изложене су у уредби о устројству команата и штабова у одељку под X, па остају и даље у колико нису противне преднаведеним основним одређењима за оружне команданте и у колико нису измењене устројством корпусних и дивизијских команата и делокругом ових. Тако они сада командују уједно само оним градовима, који немају својих нарочитих команданата, и у својим односима у опште у чисто војном и управном смислу настоје, па се и не обраћају непосредно, на војнога министра, него према природи послова на своје дивизијске и корпусне команданте.

Члан 60.

Помоћници окружних команданата, кад год дејствују место и у име ових, имају и власти и права њихова. У осталоме имају положај пуковских команданата у народној војсци.

Члан 61.

Начелници корпусних и шефови дивизијских штабова имају сваки у своје кругу оне дужности, које су прописане уредбом о устројству команата и штабова, а на име у одељку XIII, за шефове штабова у опште; а положај имају први бригадног, а други пуковског команданта у народној војсци с влашћу први пуковског, а други батаљонског команданта стајаће војске, сходно чл. 11. ове уредбе.

Члан 62.

Начелници артиљерије, инжењерије и санитета при корпусној команди, непосредни су резервенти корпусноме ко-

маданту за своје струке и брину се о саставу, попуњавању, изражању и спреми стручних им одељења и о целокупном стручном корпусном материјалу.

Првоне лежи у дужности и старање о барутним магациницама у корпусној територији, о њиховоме попуњавању и исправности, затим о бригадним пушкарницама с техничке стране, које стоје под непосредном управом окружних команданата и најзад пројекти о наоружању градова и утврђења.

Други, осим напоменутога, има још у задатку и да воде рачуна о војним комуникацијама и њиховој употребљивости, да предлажу нужне мере за одржавање њихово и мостова на њима, да граде утврђења и да се брину о пинирској спреми њиховој и градова у територији, да се упознају са путовима у суседним државама, о снабдењу њиховом са мостовима, о стању њихове фортификацијске спреме и да чине по својој струци предлоге за спрему војништа.

Трећи, поред изложене опште дужности, спремају односно војништа све што у њихову струку спада, средством подручних им лекара, старају се о доброј храни, неги и здрављу народних војника, кад су на скуновима; воде надзор над болницама, које су им подчињене и ревидирају у нужним случајима лекарске оцене о неспособности рекрута за стајаћу војску и о узроцима за ослобођење од венчања и службе у народној војсци.

Сва три именована начелника имају положај бригаднога команданта нар. војске, а права и власт пуковског команданта у стајаћој војсци, сходно чл. II. ове уредбе.

Члан 63.

Официри за баталоне и ескадроне при народној војсци имају оне дужности, које су прописане уредбом о устројству командида и штабова, а на име у одељку под XIII., с положајем батаљонских команданата у народној војсци.

Члан 64.

Официри при окружној команди немају у обично време права дозвољавати ни најмање одсуства никоме, осим кад командују самостално каквим одељењем, и то по овлашћењу окружног команданта; у ванредним пак околностима и у рату имају и у томе нормална права звања, која буду вршили.

Члан 65.

Дужности *осталог особља* при командама стајаће и народне војске, које није овде споменуто, остају оне, које су прописане устројством командида и штабова.

Наш војни министар нека изврши овај указ.

Ф. № 3247.

1. Јануара 1879. год.
у Нишу.

М. М. ОБРЕНОВИЋ с. р.

*Министар војни,
почасни ађутант Његовог Височанства,
генералштабни потпуковник,
Јов. Мишковић с. р.*